

УДК 378+37.015.31:316.42

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.5>

Наталя КАБУСЬ

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, вул. Алчевських, 29, м. Харків, Україна, 61002

ORCID: 0000-0003-3665-8501

Scopus-Author ID: 57219422859

Лілія КЛОС

доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри соціології та соціальної роботи, Національний університет «Львівська політехніка», вул. Є. Коновальця, 4, м. Львів, Україна, 79013

ORCID: 0000-0001-9972-7450

Scopus-Author ID: 57430292300

Бібліографічний опис статті: Кабусь, Н., Клос, Л. (2024). Стратегічні орієнтири соціального виховання дітей та молоді в інформаційному суспільстві ризику. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 30–36, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.5>

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ РИЗИКУ

У статті проаналізовано вплив інформаційного суспільства на соціалізацію особистості, визначено основні ризики та виклики сучасного світу, серед яких – масове маніпулювання свідомістю, що зумовлює інтелектуальний та світоглядний хаос і стає причиною абераційної соціалізації. Обґрунтовано стратегічні орієнтири соціального виховання зростаючого покоління в інформаційному суспільстві ризику, що сприятиме досягненню провідної мети системи освіти – становленню особистості – громадянина, патріота, інноватора, майбутнього лідера сучасного світу, здатного ефективно працювати для власного блага й добробуту своєї країни.

Схарактеризовано завдання соціального виховання, реалізація яких сприятиме формуванню у зростаючого покоління стійкої системи цінностей та переконань, чіткої громадянської позиції, психологічної стійкості, вміння ефективно реагувати на виклики й долати труднощі на шляху до значущої мети, здатності до свідомого особистісного й соціального самовизначення, самоконтролю, самоорганізації й управління власною життєдіяльністю; розвитку лідерських якостей дітей та молоді, вихованню лідерів, здатних приймати відповідальні рішення й будувати міцну державу свідомих соціально активних громадян, готових наполегливо працювати й об'єднувати зусилля для загального добробуту й сталого розвитку держави. Закцентовано увагу на важливості підвищення рівня готовності суб'єктів соціально-педагогічної діяльності до проектування й реалізації системи соціально-виховної роботи в оновленому контексті, що сприятиме формуванню здатності молодого покоління бути ефективним в сучасному світі, протидіяти деструктивному впливу медіасередовища, управляти власною взаємодією з медіа, уникати медіазалежності, використовувати інформацію як ресурс досягнення життєвого успіху, формуванню в дітей та молоді здатності до самоорганізації й свідомого управління власним і суспільним розвитком.

Ключові слова: інформаційне суспільство, суспільство ризику, діти, молодь, соціальне виховання.

Natalia KABUS

Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Professor of the Department of Social Work and Social Pedagogy, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 29 Alchevsky str., Kharkiv, Ukraine, 61002

ORCID: 0000-0003-3665-8501

Liliia KLOS

Doctor of Sciences in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Sociology and Social Work, Lviv Polytechnic National University, 4 Ye. Konovalec str., Lviv, Ukraine, 79013

ORCID: 0000-0001-9972-7450

To cite this article: Kabus, N., Klos, L. (2024). Stratehichni oriientyry sotsialnoho vykhovannia ditei ta molodi v informatsiinomu suspilstvi ryzyku [Strategic guidelines for social education of children and youth in the information society of risk]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 30–36, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.5>

STRATEGIC GUIDELINES FOR SOCIAL EDUCATION OF CHILDREN AND YOUTH IN THE INFORMATION SOCIETY OF RISK

The article explores the influence of the information society on the socialization of individual. The main risks and challenges of the modern world, including mass manipulation of consciousness, which causes intellectual and worldview chaos and becomes the cause of aberrational socialization are defined. The strategic guidelines for social education of the growing generation in the information society of risk have been substantiated. Their implementation will contribute to achievement of the education leading goal, namely the formation of a person – a citizen, patriot, innovator, future leader of the modern world, capable of working effectively for his own good and the well-being of his country.

Social education goals, the implementation of which will contribute to the formation of a stable system of values and beliefs in the growing generation, a clear civic position and psychological stability, the ability to effectively respond to challenges and overcome difficulties on the way to a significant goal have been characterized. Implementation of the specified goals will contribute to the development of the youth's ability to conscious personal and social self-determination, self-organization and management of their own life activities, as well as the formation of leadership skills of children and youth, education of leaders capable of making responsible decisions and building a strong state of conscious, socially active citizens, ready to work hard and join forces for the general well-being and sustainable development of the state.

The importance of increasing the level of readiness of the subjects of socio-pedagogical activity to design and implement the system of social-educational work in the updated context has been emphasized. This will contribute to the formation of young generation ability to be effective in the modern world, to counteract the destructive influence of the media environment, to manage their interaction with media, to avoid media addiction and use information as a resource for achieving life success, as well as the formation of children and youth ability to self-organize and consciously manage their own and social development.

Key words: information society, risk society, children, youth, social education.

Актуальність проблеми. Інформаційне суспільство, що характеризується створенням глобального інформаційного простору, відкритим доступом до світових інформаційних ресурсів, функціонуванням високотехнологічних інформаційних і соціальних мереж, обігом величезних масивів аудіовізуальної інформації, в якій афективна складова суттєво переважає когнітивну (Петрунько, 2015), масовою та міжособистісною комунікацією з використанням електронних засобів, здійснює значний вплив на життєдіяльність та розвиток всіх соціальних груп, і дітей та молоді, зокрема. В інформаційному суспільстві створення, передача та споживання інформації стає визначальним способом діяльності в політичній, економічній, соціальній, культурній та інших сферах суспільного буття.

Значне різноманіття медіа й насиченість медіапростору в інформаційному суспільстві забезпечує як глобальну відкритість світу й безмежні можливості для пізнання і розвитку особистості, так і несе загрози, виступаючи тотальним поглиначем часу й могутнім засобом впливу, пропаганди та психологічного тиску.

Експерти зазначають, що лише 14% українців можуть відрізнити фейки від правди (Медіаграмотність, 2023). Масове маніпулювання суспільною думкою та настроями стає справжньою небезпекою інформаційного суспільства, в якому розповсюдження інформації, що впливає на всі аспекти життєдіяльності, не залежить від державних кордонів й здійснює значний вплив на свідомість, змінюючи її й стаючи причиною абераційної соціалізації (Савченко, 2019а). Науковцями (Ліщинська, 2007; Савченко, 2019b) доведено, що деструктивний психологічний вплив є не менш небезпечним, ніж фізичне насильство. На особистісному рівні такий вплив призводить до втрати здатності до творення смислів, зниження устремлінь, нереалізації здібностей, відмови від пошуку ефективних стратегій вирішення життєвих труднощів. На рівні соціуму деструктивний психологічний вплив зумовлює інтелектуальний і світоглядний хаос, формування депресивних настроїв й руйнує здатність соціальної системи до самоорганізації, що становить загрозу національній ідентичності та безпеці. Особливо небезпечним стає неконтрольований вплив медіа на насе-

лення в умовах війни, широкого застосування інформаційної зброї, яка здійснює значний деструктивний вплив на свідомість, психічну стійкість дітей і дорослих (Медіаграмотність, 2023).

Все це зумовлює необхідність оновлення стратегічних орієнтирів соціального виховання зростаючого покоління в сучасному суспільстві, реалізації системи роботи, що сприятиме формуванню в дітей та молоді стійкої системи цінностей і переконань, розвитку критичного мислення та рефлексії, психологічної стійкості та саморегуляції, здатності протидіяти потужному маніпулятивному впливу медіасередовища й водночас використовувати інформаційні ресурси для особистісного та професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (не дозволяється тільки перелік прізвищ). Аналіз наукових джерел свідчить, що дослідженню впливу інформаційного суспільства та медіа на особистість присвячено роботи О.Л. Караман (Савченко, 2019а), В.С. Курило (Савченко, 2019b), О.А. Ліщинської (Ліщинська, 2007), Л.А. Найдьонові (Концепція, 2016), О.В. Петрунько (Петрунько, 2015), С.В. Савченко (Савченко, 2019а), М.М. Слюсаревського (Концепція 2016) та інших науковців, які досліджували вплив медіасередовища на соціалізацію й психосоціальний розвиток дітей і дорослих. Нині до наукового обігу введені поняття медіасоціалізація, абераційна соціалізація (Караман, 2019; Курило, 2019; Савченко, 2019), затверджена Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (Концепція, 2016), реалізується Всеукраїнський проєкт з формування медіаграмотності учнів в закладах освіти, медіаосвітній компонент впроваджено у стандарти освіти і підготовки педагогічних кадрів, створена значна кількість онлайн-курсів з цифрової та медіаграмотності, кібербезпеки, запобігання медіаризиків. Суспільство ризику досліджували В.В. Кривошеїн (Кривошеїн, 2021), U. Beck (Beck, 2016), A. Giddens (Giddens, 1999), H.K. Nath (Nath, 2017), R. Pinter (Pinter, 2003) та інші вчені, які обґрунтували концепцію суспільства ризику й визначили його основні характеристики. Водночас проблема не є вирішеною, що потребує розробки й упровадження системи роботи з формування медіаінформаційної безпеки особистості, її медіаком-

петентності в закладах освіти, попередження медіазалежності та розвитку здатності громадян протидіяти деструктивному медіаінформаційному впливу.

Метою дослідження є висвітлення стратегічних орієнтирів соціального виховання дітей та молоді в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснений науковий пошук, зокрема, аналіз сучасних соціологічних досліджень (Кривошеїн, 2021; Beck, 2016; Nath, 2017) дозволяє стверджувати, що інформаційне суспільство, суттєвою ознакою якого є надшвидкий прогрес в сфері технологій, є суспільством ризику й характеризується наявністю глобальних небезпек, високим ступенем невизначеності та непередбачуваності результату, зростанням хаосу в думках, втратою чітких орієнтирів індивідуального і суспільного розвитку. Стрімкий розвиток технологій є фактором виробництва ризиків, які асоціюються з невизначеністю, загрозою, небезпекою, можливістю втрати важливих цінностей (Giddens, 1999; Pinter, 2003).

Віртуалізація життя всіх соціальних груп, особливо молоді, різноманітність і величезний обсяг контенту, представленого у всесвітній мережі, який не проходить верифікацію, де інформація не завжди є достовірною, а часто містить приховану пропаганду, породжує хибну інтелектуальність молодих людей (Кривошеїн, 2021). Легкість одержання інформації, особливо з настанням ери штучного інтелекту, коли тексти, презентації і відео генеруються без серйозних зусиль людини, підвищує рівень академічної недобросовісності, сприяє зниженню мотивації молодого покоління до розвитку й здобуття знань. Все це в недовгій перспективі становитиме ризик зниження рівня інтелектуального й творчого потенціалу дітей та молоді, що в подальшому гальмуватиме процеси суспільного розвитку, зумовить погіршення якості професійної діяльності на суспільному й глобальному рівнях. Суспільство ризику характеризується наявністю загроз і небезпек, спричинених стрімким технологічним прогресом, в тому числі в сфері небезпечних військових технологій, а також технологій загального використання, зокрема штучного інтелекту; поєднанням етики індивідуалізму з умовами глобалізації, де багато процесів набувають випадкового, ймовірного харак-

теру. В.В. Кривошеїн зазначає: нормативним ідеалом в такому суспільстві стає безпека, адже перспективи суспільного розвитку набувають чіткого негативного і захисного характеру, коли суспільним прагненням стає вже не досягнення «кращого», а запобігання «гіршого», де ризики продукуються самим суспільством, стають продуктом колективної безвідповідальності, що зумовлює формування системи цінностей «небезпечного суспільства» (Кривошеїн, 2021, с. 83).

На думку соціолога У. Бека поряд із екологічними, технологічними та економічними ризиками, характерними для індустріального суспільства, суспільство ризику доповнюється серйозними політичними загрозами, ризиками моральної кризи й безвідповідальності, де певні спільноти, соціальні групи або країни виробляють ризики, інші – зазнають впливу означених небезпек, хоча ризики врешті-решт вражають і тих, хто їх продукує (Beck, 2016). В сучасних умовах інтенсивність прояву ризиків постійно зростає, що вимагає формування особливого способу мислення, опанування стратегій ефективної життєдіяльності в середовищі, що стрімко змінюється.

Водночас увага сучасної людини розсіюється через можливість потонути у вирі інформації, новин, соціальних мереж, пропозицій перегляду роликів, кінофільмів, кількість яких незліченна, перегляд яких відволікає від вирішення нагальних завдань й осмислення глобальних проблем, не дозволяє зосередитись на досягненні мети, подекуди не залишаючи часу на відпочинок за умови недостатньо розвиненої саморегуляції. Все це ще більше ускладнюється ризиками, породженими війною – зниженням рівня життя, внутрішнім переміщенням та міграцією, зростанням бідності, відсутністю у значної частини населення можливості для поліпшення умов життя, масштабними втратами і руйнуваннями, панікою і страхом, життям в умовах тотальної небезпеки й невизначеності, відчуттям невпевненості й страху, що породжують хаос у свідомості людини й зумовлюють дестабілізацію різних сфер суспільного буття, підвищуючи ризик абстрагування, самосунення певної частини населення від вирішення важливих завдань.

В означених умовах перед державою і суспільством, й системою освіти зокрема, постає

завдання віднайти чіткі орієнтири соціального виховання з метою подолання цього хаосу й відновлення можливості сталого розвитку, що забезпечує позитивність його результатів.

Відповідно до Концепції Нової української школи (Концепція Нової, 2016), основною метою системи освіти є формування особистості – громадянина, патріота, інноватора, майбутнього лідера сучасного світу, здатного ефективно працювати для власного блага й добробуту своєї держави. Соціальне виховання як система соціально-педагогічних заходів, що реалізується різними суб'єктами – фахівцями соціальної галузі – соціальними педагогами, соціальними працівниками, педагогічним колективом закладів освіти, батьками, громадськістю – спрямоване на цілісний розвиток особистості – її ціннісної, пізнавальної та вольової сфер, формування соціально зрілої людини, здатної до активної творчої позитивно спрямованої соціальної взаємодії.

Проектування системи соціального виховання в закладах освіти має відбуватись з урахуванням сучасних викликів і загроз медіасередовища як невід'ємного компоненту інформаційного суспільства, що характеризується такими агресивними ознаками, як: множинність смислів, мультипарадигмальність, динамічність, ненадійність та суперечливість контенту, його надмірний емоційний та стресогенний вплив на людину, перенасичення некомпліментарною інформацією, що маскується під справжнє, істинне знання, «інформаційним сміттям», апеляцією до емоцій і почуттів з одночасною деактивацією раціонального критичного мислення, використанням технологій маніпулювання і навіювання – всі ці фактори істотно впливають на особистість, підсилюючи тривогу та невизначеність, сприяючи її дезорганізації (Петрунько, 2015).

З урахуванням цього, обґрунтовуємо основні завдання, які водночас виступають стратегічними орієнтирами соціального виховання дітей та молоді в сучасному суспільстві, а саме:

1) створення духовно насиченого розвивального середовища в закладі освіти, взаємодія з яким сприятиме формуванню стійкої системи цінностей та переконань зростаючого покоління, здатності розрізняти істинне і хибне, конструктивне і деструктивне, становленню активної життєвої позиції молодого покоління;

2) формування медіаграмотності та медіакомпетентності учнів (зокрема, вміння оцінювати інформацію, розрізняти фейки, токсичну інформацію та наративи, мову ворожнечі та навмисного розпалювання конфліктів), розвиток у молодого покоління критичного незалежного мислення, стійкості до інформаційних впливів, здатності оминати інформаційне «сміття», захищатися від шкідливого маніпуляційного впливу, протидіяти руйнівній інформаційній агресії та пропаганді; протистояти негативним впливам й контролювати час взаємодії з медіасередовищем, уникати медіазалежності;

3) створення сприятливих умов для свідомого особистісного й соціального самовизначення, організація онлайн чи офлайн-зустрічей неформального спілкування, зустрічей у прямому ефірі з відомими політиками, державними і громадськими діячами, представниками бізнесу, сфери науки, спорту, культури і мистецтва, які мотивують і надихають дітей та молодь, дозволяють зрозуміти необхідність докладання вагомих зусиль, активної діяльності для досягнення значущої життєвої мети;

4) розвиток в дітей та молоді цілеспрямованості, самостійності, позитивної самооцінки, впевненості в собі та власних силах, розуміння власних сильних і слабких сторін, здатності адекватно оцінювати можливості та ризики, знаходити своє місце в суспільстві, визначати мету й рухатись до її досягнення, протистояти негативним впливам, ефективно реагувати на виклики й долати труднощі на шляху до успіху;

5) формування у зростаючого покоління психологічної стійкості, саморегуляції поведінки, здатності до самоконтролю й управління власним життям і розвитком, готовності приймати зважені рішення й нести за них відповідальність; розвиток вміння піклуватись про збереження і зміцнення фізичного й ментального здоров'я, керувати своїми емоціями, розуміти емоційні стани інших людей, долати стрес, застосовувати ефективні копінг-стратегії;

6) стимулювання творчої активності учнів, їхньої ініціативи й самостійності, що сприяє розвитку творчих здібностей та уяви, формуванню прагнення до самореалізації для власного блага і блага суспільства, здатності бути відповідальним творцем власного і суспільного життя;

7) формування духовного рівня соціальності, розвиток навичок позитивної взаємодії й командної співпраці, вміння будувати конструктивні соціальні взаємини, розуміти інших та приймати різноманітність; подолання характерної для сучасного світу психології індивідуалізму, за якої більшість людей зосереджується на досягненні особистого успіху й не переймається проблемами інших людей, – наразі така психологія є вкрай небезпечною, адже досягнути спільної мети можливо лише за умови об'єднання зусиль кожної особистості й усіх соціальних груп;

8) розвиток лідерських якостей, формування чіткої громадянської позиції й соціальної активності молоді, виховання лідерів, здатних приймати зважені рішення, нести за них відповідальність та будувати міцну державу соціально активних відповідальних громадян, що готові наполегливо працювати й об'єднувати зусилля для загального добробуту й процвітання.

Реалізація означених завдань потребує розробки і впровадження програми соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання дітей та молоді в закладах освіти, як системи взаємопов'язаних заходів на мотиваційно-ціннісному, світоглядному та діяльнісно-творчому етапах реалізації програми, де надзвичайно важливим є добір переконливого змісту, що дозволяє усвідомити гостроту викликів та небезпек сучасного суспільства й навчить молоде покоління свідомо діяти і протидіяти означеним ризикам, усвідомити свою місію та роль у суспільстві, розуміти особисту і соціальну відповідальність за свої дії та вчинки. Досягнення цього потребує використання всього потенціалу інформаційних технологій, інших можливостей інформаційного суспільства. При цьому важливо навчити дітей та молодь не тікати від труднощів і тяжких думок, занурюючись у віртуальну реальність, що відволікає, натомість сформувати чітке усвідомлення того, що таке відволікання не допоможе вирішити жодної проблеми, а лише посилить їх, воно є проявом залежності, що ослаблює людину й позбавляє можливості досягати життєвого успіху. Все це сприятиме подоланню світоглядного хаосу й формуванню здатності молодого покоління бути ефективним в сучасному світі, готовності до самоорганізації й самоуправління власною діяльністю та розвитком, сприятиме досягненню власного успіху й сталому суспіль-

ному розвитку, вихованню в молоді почуття гордості за свою країну, здатності працювати для її блага і процвітання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведене дослідження дозволило обґрунтувати стратегічні орієнтири соціального виховання зростаючого покоління в інформаційному суспільстві ризику, що сприятиме досягненню провідної мети системи освіти – формування особистості – громадянина, патріота, інноватора, майбутнього лідера сучасного світу, здатного ефективно працювати для власного блага й добробуту своєї країни. Така особистість буде здатною керувати впливом медіа на саму себе, використовувати інформацію як ресурс досягнення життєвого успіху, не перетворюючись на пасивного спостерігача успіху інших людей. Відзначимо, що важливою умовою ефективності діяльності з соціального виховання зростаючого покоління є її систем-

ність, якість та переконливість змісту, а також забезпечення взаємодії та співпраці суб'єктів соціально-педагогічної роботи, де ключова роль належить соціальному педагогу як провідному фахівцю в галузі соціального виховання та просвіти населення.

Все це потребує підвищення рівня готовності соціальних педагогів і працівників, вчителів різних предметів, класних керівників до проектування й реалізації системи соціально-виховної роботи в оновленому контексті, що сприятиме формуванню у дітей та молоді здатності до ефективної життєдіяльності в сучасному суспільстві, самоорганізації й свідомого управління власним і суспільним розвитком.

Перспективою подальших розвідок в досліджуваному напрямі є обґрунтування системи роботи з соціального виховання дітей та молоді в закладах освіти з урахуванням ризиків та викликів сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л.А. Найдюнової, М.М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
2. Концепція Нової української школи. Київ, 2016. 40 с.
3. Кривошеїн В.В. Суспільство ризику в (пост)пандемічний період: український контекст. Україна як суспільство ризику: зб. матер. Всеукр. наук. конф. (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.). Дніпро: ВПД «Формат А+», 2021. С. 82–88.
4. Ліщинська О.А. Якість психосоціального простору як передумова безпеки спільноти. *Соціальна психологія*. Спеціальний випуск. 2007. С. 136–141.
5. Медіаграмотність. Лише 14% українців можуть відрізнити фейки від правди. Що робити з медіаграмотністю в Україні? Як дезінформація може зашкодити життю та здоров'ю. The village Україна, 22 червня 2023. URL: <https://www.village.com.ua/village/knowledge/mediagramotnist/340405-scho-robiti-z-mediagramotnistyu-v-ukrayini>.
6. Петрунько О. В. Деконсолідувальні ефекти медіасоціалізації. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. Вип. 3-4. С. 54–59.
7. Савченко С.В., Караман О.Л. Абераційна соціалізація в контексті соціалізації особистості в сучасному інформаційному суспільстві. *Освіта та педогогічна наука*. 2019. №2 (171). С. 60–68.
8. Савченко С.В., Курило В. С. Формування критичного мислення як одна з умов успішної соціалізації сучасної особистості. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2019. № 6 (329). Ч.1. С. 64–71.
9. Beck U. *The metamorphosis of the world*. Cambridge: Polity Press, 2016. 200 p.
10. Giddens, Anthony. *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. London: Profile, 1999. 124p.
11. Nath, Hiranya K. *The Information Society. Space and Culture, India*. March 2017. Vol. 4, No. 3. 4(3), pp. 19–28. DOI:10.20896/saci.v4i3.248.
12. Pinter, Robert. Conceptualizing information society as risk society. *Periodica Polytechnica. Social and Management Sciences*. 2003. Vol. 11, No. 1, pp. 35–44.

REFERENCES:

1. Naidonova, L. A., & Sliusarevskiy, M. M. (2016). *Kontseptsiiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia)* [Concept of implementation of media education in Ukraine (new edition)]. Kyiv [in Ukrainian].
2. *Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly* (2016). [Concept of the New Ukrainian School]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Kryvoshein, V. V. (2021). *Suspilstvo ryzyku v (post)pandemichnyi period: ukrainskyi kontekst* [Risk society in the (post)pandemic period: the Ukrainian context]. Proceedings from: *Vseukrainska naukova konferentsiia «Ukraina yak suspilstvo ryzyku» – All-Ukrainian scientific conference «Ukraine as a risk society»*. (pp.82–88). Dnipro: VPD "Format A+" [in Ukrainian].

4. Lishchynska, O. A. (2007). Yakist psykhosotsialnoho prostoru yak peredumova bezpeky spilnoty [The quality of psychosocial space as a prerequisite for community safety]. *Sotsialna psykholohiia. Spetsialnyi vypusk – Social psychology. Special issue*, 136–141 [in Ukrainian].
5. Mediahramotnist. Lyshe 14% ukraintsiv mozhut vidriznyty feiky vid pravdy. Shcho robyty z mediahramotnistiu v Ukraini? Yak dezinformatsiia mozhe zashkodyty zhyttiu ta zdoroviu. (2023). [Media literacy. Only 14% of Ukrainians can distinguish fakes from the truth. What to do with media literacy in Ukraine? How misinformation can harm life and health]. *The village Ukraina – The village Ukraine*, Retrieved from <https://www.village.com.ua/village/knowledge/mediahramotnist/340405-scho-robiti-z-mediagramotnistyu-v-ukrayini> [in Ukrainian].
6. Petrunko, O. V. (2015). Dekonsoliduvalni efekty mediasotsializatsii. [Deconsolidating effects of media socialization]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka – Pedagogical process: theory and practice*, 3-4, 54–59 [in Ukrainian].
7. Savchenko, S. V., & Karaman, O.L. (2019a). Aberatsiina sotsializatsiia v konteksti sotsializatsii osobystosti v suchasnomu informatsiinomu suspilstvi [Aberrational socialization in the context of personality socialization in the modern information society]. *Osvita ta pedohohichna nauka – Education and pedagogical science*, 2 (171), 60–68 [in Ukrainian].
8. Savchenko, S.V., & Kurylo, V. S. (2019b). Formuvannia krytychnoho myslennia yak odna z umov uspishnoi sotsializatsii suchasnoi osobystosti [The formation of critical thinking as one of the conditions for the successful socialization of a modern personality]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko LNU*, 6 (329), 1, 64–71 [in Ukrainian].
9. Beck, U. (2016). *The metamorphosis of the world*. Cambridge: Polity Press.
10. Giddens, A. (1999). *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. London: Profile.
11. Nath, H. K. (2017). *The Information Society*. *Space and Culture, India*, 4(3), 19–28. DOI:10.20896/saci.v4i3.248.
12. Pinter, R. (2003). Conceptualizing information society as risk society. *Periodica Polytechnica. Social and Management Sciences*, 11, 1, 35–44.